

Thom., 1 part., q. 11, art. 1, dicit, *unum opponi multitudini per modum privationis, ut indivisum diviso*, quod etiam ait Arist., lib. 10 Metaph., text. 9. Et hæc sententia mihi videtur valde probabilis; intelligenda est autem de multitudine, ut multitudo est, seu ratione pluralitatis, non quatenus ipsa multitudo potest alia ratione considerari ut quid unum; de quo infra dicetur. Vel certe dici potest unum dicere negationem divisionis, non ut dicit formaliter negationem, sed ut dicit fundamentum illius negationis, quod aliquid positivum est, ut declaravi; et, quia multitudo absolute includit formalem negationem, ideo, quoad hoc, unum non omnino dicit negationem multitudinis.

24. *Unum ens qualiter magis unum quam aliud.* — Ad secundum, concedo imprimis unionem, qua partes conjunguntur ad componendum unum, esse quid positivum; concedo etiam in rebus simplicibus totam entitatem seu integritatem rei esse positivam. Nego tamen inde sequi unum addere rationem positivam supra ens, quia totum illud positivum pertinet ad entitatem rei, non ad unitatem, ut supra declaravi; sed oportet adjungere negationem divisionis, ut tale ens sive simplex, sive compositum, unum esse intelligatur. Ad primam confirmationem respondetur, negationem seu privationem totalem formaliter et secundum se non suscipere magis et minus, posse tamen ratione sui fundamenti; et ita unum ens esse magis unum quam aliud, ratione fundamenti, quatenus est magis vel minus compositum. An vero in ipsamet negatione possit etiam magis et minus considerari, ita ut non semper sit illa negatio simpliciter, seu totalis, sed interdum tantum secundum quid et ex parte, dicetur infra, section. 4.

25. *Unum an et quomodo dicat perfectionem.* — Ad secundam confirmationem similiter dicitur, cum D. Thom., 1 p., q. 66, art. 3, ad 1, et Cajet. ibi, *unum* ratione negationis nullam addere perfectionem enti, sed ratione fundamenti supponere aliquam perfectionem. Nam, si unum proprie sumatur, ut solum dicit esse in se indivisum, supponit rei entitatem, et unionem partium, si res composita sit, quæ dicunt perfectionem in ipsa re. Si tamen sumatur unum, ut excludit aliud, et dicit esse unicum seu solitarium, sic clarum est talem negationem per se non dicere perfectionem; imo nec semper requirere illam, aut provenire ex illa; nam in Deo

esse unum tantum in essentia provenit ex perfectione; tamen quod in eo sit una tantum persona, non pertinet ad perfectionem, sed potius personarum distinctio ibi est ex summa perfectione.

26. Ad tertium respondetur, illis omnibus exemplis solum probari, negationem, quam dicit unum, non esse puram negationem, sed fundatam in ente; quod si compositum sit, includit aliquam compositionem seu positivam unionem, in qua fundatur talis negatio; si autem sit simplex, in simplici entitate fundatur; quod quomodo conveniat singulis unitatibus ibi numeratis, præsertim genericæ et specificæ, infra tractabitur.

27. *Quædam attributa unius quid sint, et quomodo illi convenient, explicatur.* — Ad quartum respondetur, ea omnia, quæ unitati attribuuntur, quatenus aliquid positivum includunt, convenire unitati ratione fundamenti, non ratione ejus, quod addit supra ens; et ita relatio identitatis, si intelligatur de identitate numerica seu reali, cum sit relatio rationis, non est inconveniens quod in negatione fundetur; si vero intelligatur de identitate specifica, seu similitudine unius rei ad aliam (supposito quod talis relatio aliquid reale sit in fundamento ex natura rei distinctum ab illo), non fundatur in unitate ratione indivisionis negativæ, sed ratione illius positivæ entitatis, et rationis formalis, quam habet fundamentum; de quo latius infra suo loco. Similiter unum dicitur mensura multitudinis, partim ratione positivi, partim ratione negationis; nam multitudo etiam et positivum aliquid et negativum includit, ut postea videbimus; debet enim mensura esse et nota et certa: ut sit nota, oportet ut entitatem habeat; ut vero sit certa, oportet ut in indivisibili consistat, et quoad hoc nos utimur unitate, ut est quid indivisum, tanquam principio certo ad mensurandam multitudinem. Atque eodem modo unum componit multitudinem ratione positivæ entitatis, quatenus multitudo ipsa positiva est, ut docet D. Thomas, 1 p., quæst. 11, art. 2, ad 2; quatenus vero includit negationem, potest aliquo modo fundare negationem, quæ in multitudine includitur, ut infra videbimus.

SECTIO II.

Utrum unum de formali dicat solam negationem, quam addit supra ens, vel aliquid aliud

1. Ratio dubitandi est, quia ex dictis sectione præcedente videtur plane sequi, unum

SECT. II. UTRUM UNUM DE FORMALI DICAT SOLAM NEGATIONEM. ETC.

dicere de formali solam negationem, quia id dicit de formali, in quo distinguitur ab ente; sed distinguitur tantum in negatione, quam addit; ergo illam solum dicit de formali. Secundo, quia unaquæque proprietas seu passio id dicit de formali, quod addit suo subiecto; sed unum est passio entis; ergo de formali dicit id solum, quod addit supra ens; sed addit solum negationem; ergo. Tertio, quia si ultra negationem dicit aliquid, vel illud est ens, vel quidpiam aliud; hoc secundum cogitari non potest; nam si illud est aliud a negatione, positivum esse debet; non potest autem esse positivum rationis, ut supra ostensum est; oportet ergo ut sit positivum reale, et consequenter ut includat ens, juxta superius dicta contra Scotum. Si autem dicatur primum, scilicet, id quod unum dicit de formali includere reale ens, sequuntur omnia incommoda et argumenta supra facta contra opinionem asserentem unum addere positivum supra ens, scilicet, ens quidditative includi in passione sua, quod est contra rationem subiecti et passionis. Item sequitur processus in infinitum supra illatus, quia id quod de formali significat *unum*, etiam erit unum, etc. Denique sequitur formale significatum unius esse omnino idem cum adæquato significato, ut etiam includit materiale. Ac denique sequitur, passionem unius includere totam perfectionem entis formaliter, et consequenter passionem esse æqualis perfectionis cum subiecto suo.

Variæ sententiæ.

2. *Prior.* — In hac re duæ sunt opiniones. Prima affirmat, unum de formali dicere solam negationem superius explicatam. Hanc sententiam insinuat Cajetan., 1 part., quæst. 11, art. 1, ad 2 Scoti, dum ait, unum formaliter non esse magis extra nihil, quam alia privativa, seu negativa. Latius et clarius eam docet Fonseca, d. quæst. 5, sect. 5, et favet D. Thomas, 1 part., quæst. 6, art. 3, ad 1, quatenus dicit, unum non importare rationem perfectionis, sed indivisionis tantum. Fundamenta hujus sententiæ sunt in principio posita, quibus concludi videtur, unum in suo significato formali non includere ens, sed tantum connotare illud, et consequenter de formali dicere solam indivisionem seu negationem.

3. *Posterior sententiæ.* — Secunda sententiæ est, unum de formali non dicere negationem solam, sed entitatem ipsam sub negatione,

quæ est communior sententia scribentium hoc loco 4 Metaph.; Soncinas, quæst. 20 et 23; Javellus, quæst. 5 et 8; Flandria, q. 3, art. 8; Jandun., quæst. 4; tenet etiam Capreol., in 1, dist. 24, quæst. 1, ubi circa primam conclusionem adducit Avicennam, 3 Metaph., cap. 3, dicentem: *Unitas est esse, quod non dividitur; ita quod esse est de essentia unitatis, et non subjectum ei; unitas enim substantialiter est ipsum esse, quod non dividitur.* Et significat Soto, in Log., cap. de Prop., quæst. 2, ad 2. Favet D. Thomas, in 1, dist. 19, quæst. 4, a. 1, ad 2, dicens, *quod ipsa essentia entis creati, secundum quod est indivisa in se, et distincta ab aliis, est unitas ejus*; et dist. 24, quæst. 1, art. 3, ubi dicit, unum claudere in intellectu suo ens commune, et addere rationem privationis; et de Potentia, quæst. 9, art. 7, ubi ait, *unum* non significare indivisionem tantum, sed ens cum ipsa. Sed his duobus locis postremis aperte loquitur D. Thom. de adæquato significato unius, non de formali, ut Fonseca exponit; primus tamen locus non videtur admittere hanc expositionem.

4. Fundatur hæc opinio primo, quia si unum de formali diceret solum indivisionem, esset terminus privativus; consequens est falsum, quia omnis terminus privativus dicit aliquam imperfectionem in re cui tribuitur, quod non potest dici de uno, alias non posset Deo attribui; ergo. Sed hæc ratio non est magni momenti; non enim necesse est privativum terminum imperfectionem importare, si forma, quam negat, ad perfectionem simpliciter non pertineat, ut patet in his terminis, *infinium, immateriale*, qui, licet sumantur omnino privative, nullam imperfectionem dicunt; idem ergo esse poterit de uno, quia divisio, quam negat, non dicit perfectionem simpliciter. Imo eadem ratio procederet, si esset efficax, etiamsi unum de formali dicat ens cum indivisione; nam si privatio pure sumpta diceret imperfectionem, etiamsi aliquid ei adjungatur, eandem dicit imperfectionem, adjunctam perfectioni.

5. Aliter probari solet hæc opinio, quia, teste Aristotele, 4 Metaph., *ens et unum* eandem naturam significant; sed si *unum* diceret de formali puram negationem, non posset significare eandem naturam quam ens, quia ens non dicit negationem, sed positivam naturam. Sed hæc ratio etiam non convincit; nam, si *unum*, significando solam negationem de formali, esset alterius naturæ ab ente, propter

distinctionem quæ est inter privationem et positivum, eadem ratione, quamvis de formali diceret ens cum indivisione, dicendum esset alterius naturæ ab ente, saltem eo modo quo totum compositum distinguitur a materia vel subjecto, vel sicut distinguuntur cæcus et Petrus. Aristoteles ergo dicit, *unum* et *ens* dicere eandem naturam, quantum ad totum positivum, quod utrumque dicit, et recte etiam exponitur negative, scilicet, unum non dicere aliam naturam (utique positivam) ab ente. Sicut, idem Aristoteles, 1 Physic., c. 7, dixit, materiam et privationem esse idem, scilicet negative, quia privatio non dicit rem a materia distinctam; sic ergo in præsentem dici facile potest.

Questionis resolutio.

6. Existimo sane, diversitatem inter has sententias magis esse de modo loquendi, quam de re. Quia in re omnes conveniunt, *unum* in toto et adæquato suo significato, nihil aliud dicere quam ens indivisum, et indivisionem nihil addere enti, nisi negationem divisionis; et consequenter necesse est ut omnes fateantur, in uno nihil esse extra rationem entis, ut sic, præter negationem solam; quia totum quod est ens, præter id, quod ei additur, est de essentiali ratione ejus; sed sola negatio est quæ ei additur; ergo illa sola est extra rationem ejus; unde fit ulterius, ut unum solam possit dici passio entis ratione negationis, quam superaddit enti, quia solum est passio secundum quod dicit aliquid extra rationem entis. His autem in re positis, reliqua quæstio de significato formali, videtur solum esse de impositione nominis. In qua utraque opinio citata probabilis est, fundaturque in probabili modo concipiendi significatum hujus vocis, *unum*. Nam quidam concipiunt, supposito ente reali, sola negatione divisionis illi superaddita constitui unum, et ideo dicunt, *unum* de formali solum dicere prædictam negationem. Alii vero concipiunt unitatem non esse veluti quamdam privationem adjunctam enti, sed esse ipsam rei naturam seu entitatem, quæ entitas vel essentia constituit ens; ut vero est entitas indivisa, constituit unum ens.

7. *Posterior sententia eligitur.* — *Exemplum totam rem illustrans.* — Et hic modus concipiendi videtur mihi similior vero, ideoque posteriorem sententiam simpliciter probandam censeo. Primo propter rationem nunc tactam et insinuatam a D. Thoma, in 1, loco supra citato, quia *unum* de formali dicit

unitatem realem; sed unitas realis non est sola negatio; ergo est entitas ipsa sub negatione. Minor patet inductione; nam Deus dicitur unus ab unitate Dei, quæ consistit in essentia indivisa; et similiter Petrus dicitur unus numero, quia habet unam numero naturam; unde unitas ejus non consistit in sola negatione. Ac denique ex ipsis terminis constare videtur, unitatem realem plus dicere quam negationem. Secundo, quia unum non dicitur univoce de ente rationis et reali, ut per se notum est; et tamen, si præcise consideres negationem, æque potest attribui, et denominare ens rationis, sicut reale; ergo signum est, *unum* non dicere de formali solam negationem; alias denominatio unius æque posset cadere in ens rationis et reale, quia significatio vocis potissimum attendenda est ex significato formali. Sicut nomina arte factorum censentur non significare solam figuram in significato formali, quia non æque neque univoce dicuntur de rebus habentibus eandem figuram in diversis materiis, ut serra non dicitur univoce de ferrea et cerea; sic ergo neque *unum* significabit solam negationem de formali, cum non æque dicatur de omnibus, quibus æque potest convenire talis negatio; dicit ergo de formali ipsam entitatem indivisam. Atque hinc sumi potest tertium argumentum, quia unum prout est transcendens non dicit de formali aliquid supponens ens, et quasi adjacens, et adveniens illi, sicut album dicit de formali albedinem; non enim sic intelligitur res esse una sicut alba; est enim una intime per suammet entitatem; alba vero est per formam supervenientem alteri entitati; ergo signum est, unum non dicere de formali solam negationem, quasi superadditam entitati, sed ipsam intrinsecam entitatem indivisam. Ultimo, ex infra dicendis constabit, ad hunc modum fere necessario esse sentiendum de aliis transcendentibus, *bono et vero*, quæ non possunt de formali dicere solas relationes rationis, sed entitatem ipsam cum aliqua relatione, vel denominatione hujusmodi; ergo idem sentiendum est de *uno*, nam si argumenta, quæ de ipso in contrarium fiunt, quicquam probarent, eadem procederent de aliis transcendentibus.

Respondetur ad argumenta.

8. Ad primum respondetur, unum distinguui ab ente radicaliter quidem (ut sic dicam) ratione negationis, quam superaddit enti;

formaliter vero non distinguui per negationem tanquam per formam unius, sed per entitatem indivisam; itaque ens de formali dicit entitatem ut sic, unum vero dicit de formali eandem entitatem, ut indivisam.

9. Ad secundum respondetur, assumptum illud esse verum in proprietatibus realibus propriissime sumptis, et addentibus subjectis aliquid ex natura rei distinctum ab illis; in his enim verum est, nomina significantia tales proprietates solere de formali significare præcise id, quod proprietas addit subjecto; in his autem proprietatibus transcendentalibus, quæ non addunt aliquid reale, non oportet id observare; nam, ut non sint negationes tantum, vel omnino entia rationis, sed aliquo modo proprietatem realem significant, necesse est ut aliquo modo in formali suo significato includant entitatem ipsam.

10. Ad tertium respondetur, unum in concreto dicere ipsum ens ut indivisum, unitatem vero in abstracto, dicere entitatem etiam in abstracto ut indivisam, et hujusmodi unitatem significari formaliter per passionem unius; neque ex hoc sequitur aliquod incommodum; nam quod ens in concreto sumptum prædicetur quidditative de suis passionibus etiam in concreto sumptis, nullum est inconveniens; sic enim bonum est ens, et verum similiter, neque in his oportet servari ea omnia quæ proprietatibus realibus et propriissimis conveniunt; ibi enim subjectum omnino præscindit a proprietate, et e contrario, quia ex natura rei distinguuntur; hic autem nulla est talis distinctio, sed sola additio alienius negationis vel denominationis, et ideo ens in eo quidem, quod addit unum, non includitur, ut supra dictum est; in ipso vero uno necesse est intime includi; neque inde sequitur processus in infinitum, quia ens, et unum quoad positivum quod includit, omnino idem sunt, tum re, tum etiam ratione, nisi ob negationem adjunctam. Quod si loquamur in abstracto de unitate, illa non tam proprie dicitur includere ens quidditative, quam entitatem seu essentiam; debet enim in his servari proportio, et quoad hoc saltem, in modo significandi, non est idem significatum formale unius, et adæquatum ejusdem. Dico autem, *quoad modum significandi*, quia in his simplicissimis res significata per abstractum et concretum eadem est, et ita idem sunt entitas et ens, unitas et unum, solumque differunt ratione et modo concipiendi et significandi. Quocirca nullus est processus in infini-

tum, quia sicut ens sua entitate est ens, entitas vero seipsa est entitas, et quo ens est ens, ut sic vero non concipitur tanquam id quod est, quanquam reipsa formalissime sit ipsum ens, ita eadem proportione loquendum est de uno et unitate; nam quoad rem positivam idem significant, solumque differunt, quia unum significat ens seu entitatem sub indivisione. Tandem hoc modo nullum est inconveniens, quod unum in re dicat totam perfectionem, quam dicit ens, quamvis illam non dicat sub eodem omnino conceptu, seu formali ratione, quia non dicit illam præcise ut est perfectio vel entitas, sed ut est sub indivisione.

SECTIO III.

Quotuplex sit in rebus unitas.

1. *Varia unius divisiones.* — De hac re disputat Aristoteles, 5 Metaph., c. 6. Est autem hoc loco necessario præmittenda, ut explicare possimus quænam unitas sit entis passio. Distinguit ergo Aristoteles varios modos unius. Et prima divisio ejus est, unum quoddam esse per accidens, aliud per se. Et merito hanc divisionem primo loco ponit, quia et videtur esse valde analogæ; nam unum per se est simpliciter unum, per accidens vero tantum secundum quid, et per quamdam proportionem ad unum per se. Non explicat autem Aristoteles rationes unius per accidens et per se, per proprias eorum definitiones, sed solum variis exemplis, quibus simul proponit varios modos unitatis per accidens et per se. Unum enim per accidens esse dicit subjectum accidenti affectum, ut Petrus musicus. Item duo accidentia eodem subjecto inherencia unum per accidens sunt, seu constituunt, ut album dulce. Hanc vero unitatem per accidens in ordine ad prædicationes variis modis explicare possumus, vel per incomplexos terminos, vel per complexos, vel prædicando accidens de accidente, aut in communi, aut in singulari. Et juxta hæc distinguit Aristoteles varias rationes hujus unitatis, quæ magis ad dialecticas prædicationes, quam ad rem metaphysicam spectant. Similiter explicat Aristoteles unum per se variis exemplis, seu subdistinguendo illud in varios modos. Nam quædam (inquit) sunt unum continuatione, ut linea, aqua; quædam colligatione, ut domus, et alia quæ arte fiunt; alia ratione formæ unius; alia ratione materiæ, vel proximæ, vel remotæ, ut liquores (inquit) dicuntur unum. Rursus

(ait) quoddam est unum numero, aliud specie, aliud genere, etc., quæ ibi prosequitur. Ex quibus omnibus difficile est colligere in quo consistat ratio unius per se et per accidens; nam in membris quæ posteriori in loco Aristoteles numerat, multa videntur esse unum tantum per accidens, ut domus, et artificialia. Item ibidem ait, plura interdum dici unum, eo quod aliquid unum aut agunt, aut patiuntur, aut habent, aut ad aliquid unum sunt. Hæc autem omnia videntur tantum per accidens esse unum, vel denominatione potius quam re. Rursus inter unitates quas ibi ponit, aliqua est realis, ut numerica, alia rationis tantum, ut generica et specifica; est ergo difficile, hanc Aristotelis doctrinam ad certam aliquam rationem ac methodum revocare.

Explicatur divisio entis et unius in per se et per accidens.

2. Ut ergo rem hanc declaremus, quoniam unum consequitur ens, ut intelligatur quid sit unum per se, et unum per accidens, simul explicandum est quid sit ens per se et per accidens; sic enim etiam ens dividitur ab eodem Aristotele, eod. lib. 5, c. 7, quæ divisio propria est entis realis; nam entia rationis, sicut æquivoce tantum sunt entia, ita non nisi æquivoce has denominationes recipiunt. Ens autem reale duplici modo potest per se aut per accidens appellari, uno modo in ratione entis, alio modo in ratione effectus. Hoc posteriori modo dicitur per se id, quod ex virtute et intentione agentis fit; per accidens vero dicitur id, quod præter intentionem agentis casu et fortuna evenit; de qua ait Aristoteles, 6 Metaph., c. 2, esse extra scientiæ considerationem, quatenus, scilicet, in singulari exercetur et per accidens; nam ut sic non habet necessitatem, sed contingentiam. At vero ipsa communis ratio causæ vel effectus per accidens sub scientiam cadit; sic enim disputatur de casu et fortuna, et contingentia effectuum; sed tamen ens per se et per accidens sub hac consideratione nihil ad præsens institutum pertinet.

3. *Quale indicet Aristoteles per se unum, quale per accidens.*—Priori ergo modo ens in ratione entis dicitur per se aut per accidens, in ordine ad unitatem quam habet, seu ratione talis unitatis, ut, verbi gratia, quia constat una natura unius prædicamenti, aut naturis diversorum prædicamentorum; sic enim Aristoteles, dict. lib. 5, text. 13 et 14, entia per accidens vocat, quæ constant ex subiecto et

accidente, vel quando multa accidentia in eodem subiecto conjunguntur; ens autem per se dicit esse quod dividitur in decem categorias. Idemque Aristoteles, 7 Metaph., text. 43, et clarius lib. 8, text. 15, et lib. 2 de Anima, text. 7, illud significat esse ens per se unum, quod vel simplex est, vel ex potentia substantiali, et proprio actu componitur. Unde e contrario per accidens erit, quod neque est simplex, nec prædictam compositionem habet, sed alio imperfectiori modo ex diversis rebus constat. Ex quibus intelligere licet, illud appellari in ratione entis ens per se, quod est per se unum; illud autem per accidens, quod tantum per accidens unum est. Non enim vocatur hic per se et per accidens ratione modi essendi per se vel in alio, quo modo sola substantia est ens per se, reliqua vero dici possunt per accidens, seu potius accidentalialia; sed sumitur per se et per accidens in ordine ad unitatem; quæ autem sit unitas per se aut per accidens in entibus, non satis declaratum est ex dictis, nec eodem modo ab omnibus explicatur.

4. *Simplex existentia non est de ratione unius per se.*—Quidam ergo aiunt, illam unitatem seu unionem esse per se, ex qua resultat unum et idem esse, illam vero esse per accidens, in qua entia, quæ ununtur, habent plura esse, ut sunt substantia et accidens, vel duo accidentia diversorum generum. Tamen hæc explicatio aut supponit aliquid falsum, aut rem obscuram per aliam æque obscuram explicat; nam vel sermo est de uno simplici absque compositione, quod in ipso sit, quamvis ex compositione resultet, quomodo multi dicunt, ex materia et forma unitatis resultare unum esse, et hic sensus supponit falsum; nam ut ens sit per se unum, non est necesse ut habeat hujusmodi esse simplex; infra enim ostendam, entia composita ex materia et forma non habere esse simplex, sed compositum. Vel sermo est de uno esse composito et resultante ex unione plurium partialium existentiarum, et hoc quidem verum est, sed de ipso esse inquirendum restat, quando ex compositione resultet unum per se; nam etiam accidens, verbi gratia, albedo adveniens substantiæ affert secum suum esse; quod respectu compositi albi potest dici partiale, et ex illo et ex esse corporis seu subiecti potest dici componi unum esse totius albi, et tamen illud nihilominus dicitur esse ens per accidens.

5. *Ex duobus entibus in actu quomodo fiat*

unum per accidens; ex uno autem in potentia et alio in actu qualiter per se.—Alio ergo modo dici frequenter solet, ens per accidens esse, quod constat pluribus entibus in actu; illud vero esse per se, quod constat ente in potentia et ejus actu; nam ex pluribus entibus in potentia nihil constare potest, et ideo necesse non est illud membrum adjungere. Sed hæc etiam doctrina, esto vera sit, expositione indiget; nam male intellecta potest esse occasio errandi in multis. Interrogandum est enim quid per ens in actu et in potentia intelligatur. Intelligi enim potest per ens in actu illud, quod ex se habet actualem entitatem seu existentiam; per ens autem in potentia, illud quod nullam habet talem actualitatem seu existentiam. Et hoc modo falsum est ens per se non posse componi ex actualibus entitatibus partialibus, aut requiri ad ens per se, ut componatur ex hujusmodi actu, et potentia illi opposita; nam hoc perinde est, ac si diceretur, ens per se componi ex ente et nihilo, seu ex ente in actu et ente in potentia objectiva, quæ est repugnantia in ipsis terminis, ut ex inferius dicendis constabit. Aliter ergo intelligi potest per ens in actu ens constans ex aliquo actu formali, et receptivo illius. Et hoc modo non contingit aliquid componi ex duobus entibus in actu, ita ut utrumque sit prædicto modo compositum, nisi aut per aggregationem, et tunc satis clarum est consurgere ens per accidens, quamvis ratio illius nondum satis sit explicata; aut aliquo artificioso modo; et tunc Aristoteles videtur tale ens vocare per se unum, unde consequitur esse etiam ens per se, et non per accidens. Et in composito physico et heterogeneo multi putant dari partialia composita diversarum rationum et formarum, ex quorum conjunctione unum per se coalescit. Ac deinde restat explicandum, si hujusmodi enti adjungatur aliud non similiter compositum, nec per modum continuationis aut colligationis, sed simplex per modum formæ aut actus vere ac physice uniti, cur non resultet ex utroque ens per se unum. Aut si interdum resultat, interdum non, unde sumenda sit ratio. Ubi variæ quæstiones insinuantur, quæ hinc pendent, scilicet, cur subsistentia adveniente naturæ jam integræ, ex utraque unum per se resultet, non autem adveniente quantitate, aut alia simili forma. Item, cur forma substantialis unum per se faciat cum materia nuda, non possit

autem facere per se unum cum materia jam informata substantiali forma, et similes.

Ratio entis, et unius per se.

6. In hac igitur re dicendum videtur, rationem entis per se in hoc consistere, quod præcise habeat ea quæ ad essentiam, integritatem vel complementum talis entis in suo genere per se et intrinsece requiruntur. Hoc insinuavit Aristoteles, priori loco citato. Et ex terminis ipsis videtur clarum; hæc enim communissima et simplicissima vix possunt aliter probari, quam explicatis terminorum rationibus. Cum ergo ens dicatur illud, quod entitatem seu essentiam habet, illud erit ens per se proprie et in rigore, quod unam essentiam vel entitatem habet. Illa autem essentia seu entitas una propriissime erit, quæ in suo genere habet quicquid ad ejus intrinsecam rationem, seu consummationem spectat; ergo illud ens, quod hujusmodi est, sub ea ratione erit proprie ac per se ens; omne autem illud, quod ab hac unitate defecerit, dicitur ens per accidens.

7. Potest autem hoc amplius explicari, si ens per se dividamus in simplex et compositum, quæ divisio etiam de uno per se dari potest, eamque insinuavit Aristoteles, 10 Metaph., cap. 6, dicens, unum quoddam esse divisibile, aliud indivisum. Nam, ut notavit D. Thomas, 1 part., quæst. 6, art. 3, et q. 11, art. 1, unum per se, aliud est indivisum actu et potentia, aliud vero tantum actu; prius est ens simplex, posterius vero compositum. Igitur de simplici nulla est difficultas; omne enim simplex est ens per se, ac per se unum, quia et per se indivisum est, et ut sic non habet admisionem alicujus extranei, ut possit ens per accidens appellari, et hoc modo quodlibet accidens in abstracto sumptum ea consideratione est ens per se, et anima in ratione substantiæ est ens per se, licet incompletum; quatenus vero constat pluribus potentiis, habitibus, vel actibus, jam declinat in ens per accidens.

8. De ente autem composito certum imprimis est, posse vere ac proprie esse ens per se ac unum per se, ut omnes philosophi docent de natura substantiali, quatenus materia et forma constat, et de supposito quatenus ex natura et subsistentia suo modo componitur. Cum enim neque materia neque forma per se sint entia completa et integra in suo genere, sed ad illud componendum natura sua instituta sint, merito illud, quod ex eis proxime

componitur, essentia et natura per se una dicitur, et est. Atque eadem ratione, quia illa essentia non habet intrinsecum complementum in suo genere, nisi per se sit intrinsece et substantialiter terminata, ideo illa etiam cum sua subsistentia ens per se unum constituit. Igitur hæc unitas per se in hoc consistit, quod resultat ex rebus constituentibus completum ens in aliquo genere, intercedente unione eorum inter se, ad tale ens constituendum accommodata, quæ in compositione unius naturæ est per modum actus et potentia substantialis; in compositione vero unius personæ, est per modum naturæ integræ et termini ejus. Atque hæc ratio accommodari etiam potest ad entia ut composita ex genere et differentia per se contrahente illud intra proximum prædicamentum; nam etiam genus et differentia comparantur ut potentia et actus per se ordinata ad constituendum unum in suo genere completum et integrum, ~~quantitas hæc compositio~~ magis est rationalis quam realis, et ideo minus impedire potest realem ac per se unitatem entis.

9. Est autem præter hos alius modus compositionis in entibus, qui dicitur ex partibus integrantibus, qui primo cernitur in quantitate, per eam vero intelligitur etiam esse in substantiis materialibus et accidentibus, et hæc etiam non tollit unitatem per se, quando est per veram et naturalem continuationem. Sic enim quantitas continua est in suo genere proprie ac per se una; partes autem, quibus constat, non dicuntur esse simpliciter plura in actu, sed in potentia, ut loquitur sæpe Aristoteles, 3 Metaph., cap. 6, et 5 Metaph., cap. 13, ubi ait, numerum proprie non esse, nisi ubi partes non copulantur termino communi. Et idem dicit Averroes, 3 de Anima, text. 23 Et ratio est, quia quantitas natura sua postulat hanc extensionem et compositionem, quæ tota ordinatur ad complementum ejus in suo genere, et ideo intra illud habet proprios terminos, quibus partes ejus copulari ac terminari possint. Est ergo tota illa compositio et unio per se, et natura sua ordinata ad componendum unum ens intra idem genus. Quamvis autem hoc per se primo conveniat quantitati secundum se sumptæ, tamen etiam convenit substantiæ materiali, quæ quantitati subest, ut cernitur imprimis in substantia homogenea; ignis enim, aqua, et similia, unum per se sunt, etiamsi in quavis magnitudine sumantur, dummodo continua sint; alioqui nunquam hujusmodi sub-

stantia posset esse una per se, quia nunquam potest non constare ex his partibus, etiamsi in minima quantitate sumatur, quod est contra omnes philosophos, et contra communem modum sentiendi et loquendi, et contra rationem supra factam, quia hæc entia natura sua postulant hujusmodi genus unionis et compositionis ad suum complementum et integritatem in suo genere; ergo talis compositio non tollit unitatem per se in hujusmodi entibus.

10. Oportet tamen (quamvis id latius infra tractandum sit) hic breviter animadvertere quid habeat substantia a quantitate in hoc genere compositionis, quid vero habeat ipsa substantia ex propria substantiali entitate, quamvis sub quantitate; nam priori modo ex substantia et quantitate simpliciter non fit unum per se, ut nunc loquimur, quia quantitas non est de complemento substantiæ intra rationem et latitudinem sui generis, et ideo integritas quantitativa, ut substantiæ adjungitur, et facit unum cum illa, non constituit ens, neque unum per se. Habet autem ipsa substantia materialis sub quantitate suam substantialem entitatem, in qua etiam habet partes entitativas componentes et integrantes substantialem ipsam entitatem, habentesque inter se suam unionem substantialem, et hoc modo dicimus substantiam sic compositam esse per se unam.

11. Hoc autem difficultatem nonnullam habet in substantiis heterogeneis, quia earum partes non videntur ita intrinsece uniri et continuari, sed solum veluti quibusdam vinculis colligari. Sed nihilominus hæc etiam substantia ut sic composita est unum ens per se. Quis enim neget hominem esse unum per se ens? Et a posteriori id declarari potest, nam omnes hujusmodi partes sibi invicem deserviunt, et per se separatæ, aut nullo modo, aut non diu possunt conservari; signum ergo est, illas omnes in suo genere esse incompleta entia, et per se ordinari ad componendum ens aliquod; ergo illud ut sic compositum est per se ens, et unum per se. Unde ad hoc satis est quod partes illæ habeant naturaliter aliquam conjunctionem et copulationem, quæcunque illa sit; nam illa sufficit ut omnes possint eadem forma informari, et convenire ad constituendum cum illa unum ens, habens unum esse simpliciter. Adde quod, licet hæc membra heterogenea non sint omni ex parte continua inter se immediate, semper tamen habent aliqua ex parte continuationem, sal-

tem in aliquo tertio, ut in nervo, aut alia parte simili, de quo alias.

12. Ex his ergo veluti inductione facta, satis constat quomodo in omnibus substantiis ens per se unum in ratione a nobis explicata consistat. Potest autem fere eadem inductio applicari ad accidentia; nam de quantitate jam dictum est; alia vero, si omnino simplicia sint secundum rem, constat per se habere unitatem et indivisionem; si autem sint composita, ut faciant per se unum, imitari debent aliquo modo quantitatem. Duplex enim tantum potest intelligi hæc compositio. Una est per modum extensionis, quomodo est una albedo, quæ in superficie unius corporis extensa est, et hæc compositio facit per se unum ad modum totius integralis. Nam ita se habent partes illius albedinis, ut intra suum genus sint colligatæ et unitæ modo sibi proportionato, et constituent unum ens completum et integrum in sua specie, quam compositionem et unionem habent partes illæ sub quantitate seu in quantitate; non tamen habent eam intrinsece et formaliter per quantitatem ipsam, sed per suas entitates partiales inter se unitas proprio vinculo, et unione sui generis. Quod hæc ratione explicari potest; nam, si in superficie continua ejusdem corporis, verbi gratia, parietis, dimidia pars sit alba, et dimidia nigra, habent quidem albedo et nigredo continuationem quamdam ex parte subjecti, quia et superficies, qua inhærent, continua est, et nihil potest in ea signari, quantumvis indivisibile, quod albedine, vel nigredine affectum non sit; et nihilominus albedo et nigredo inter se non habent intrinsecam unionem et conjunctionem, quam habent duæ partiales albedines inter se; et ideo ex illis non fit per se ac proprie unum, sicut fieret ex partibus albedinis; quod idem suo modo probabile est posse accidere in substantiis, si contingat sub eadem quantitate continua esse formas substantiales diversarum specierum, sub diversis partibus quantitatis, ut notavit D. Thomas, 5 Metaph., text. 7, lect. 7, litt. D. Alia compositio in accidentibus esse potest per modum intensionis, supposito quod gradus intensionis aliquo modo in re distinguantur; de quo alias. Et hæc compositio, quamvis non fiat per se loquendo in quantitate aut per quantitatem, tamen per proportionem ad illam intelligenda et explicanda est. Unde ex tali compositione etiam resultat per se unum, quia omnes illi gradus sunt veluti entia partialia et incompleta intra suum genus, et na-

tura sua ordinantur ad complendum unum intra idem genus, et habent inter se naturalem unionem, et proprios terminos quibus copulentur seu terminentur. Igitur etiam in accidentibus ratio entis seu unius per se in prædicta ratione a nobis explicata consistit. Quod si fortasse in accidentibus invenitur alius modus conficiendi unum ex multis entibus præter dictos, ut in numero quantitativo, aut juxta aliquorum opinionem in habitu scientiæ, qui ex collectione multarum specierum vel habituum consurgit, illa non sunt censenda entia per se, sed per accidens, in propria et vera ratione entis, ut bene docuit Fonseca, lib. 5 Metaph., cap. 7, q. 5, sect. 2, quia illa non habent inter se veram aliquam et realem unionem, per quam unum per se efficiant, quidquid sit, an sub aliqua ratione prædicamentali possint censi per se, de quo infra, explicando singula prædicamenta.

Ratio entis et unius per accidens.

13. Ex his quæ dicta sunt de ente et uno per se, colligere licet quid sit dicendum de ente et uno per accidens, quod ab illo distinguitur; nam imprimis omne id, quod ex rebus distinctis constat absque physica et reali unione earum inter se, est in rigore ens per accidens, et non per se. Probatur, tum ex dictis, quia in tali ente non potest reperiri ratio entis per se a nobis explicata; tum etiam quia illud unum non potest habere unam realem essentiam; non enim potest intelligi una essentia, nisi vel quia simplex sit, vel quia per realem unionem plurium consurgat; in prædicto autem casu neutrum horum reperitur. Deinde omne ens, quod ita est unum, ut constet ex rebus distinctis, quarum altera in aliquo genere completum ens sit, et per adjunctionem alterius perfectione diversi generis afficiatur, tale etiam ens in rigore est unum per accidens, quia non convenit illi ratio entis per se a nobis explicata, nec potest in tali ente una vera essentia reperiri. Item quia, hoc ipso quod unum ens in suo genere est completum et integrum, quod ei adjungitur, accidentaliter advenit, et ideo unum per accidens cum illo componere dicitur; atque hæc ratione vere dicitur id, quod constat ex rebus diversorum prædicamentorum, et ex natura rei diversis, unum per accidens esse. Quin potius, etiam in rebus ejusdem prædicamenti, id verum habet, si sint diversi generis, vel speciei, et una accidat alteri in sua ratione et specie jam completa, et